

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI**

TOSHKENT DAVLAT TIBBIYOT UNIVERSITETI

«TASDIQLAYMAN»

Toshkent davlat tibbiyot universiteti
O‘quv-ishlari bo‘yicha birinchi
prorektor K.N.Xaitov

20__ yil «__» _____

**HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI. FUQARO MUXOFAZASI
FANI BO‘YICHA SILLABUS
Kunduzgi bo‘lim uchun**

Bilim sohasi:	900 000	–Sog‘liqni saqlash va ijtimoiy ta‘minot
Ta‘lim sohasi:	910 000	–Sog‘liqni saqlash
Ta‘lim yo‘nalishlari:	60910400	–Tibbiy-profilaktika ishi

**HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI.
FUQARO MUXOFAZASI
FAN SILLABUSI**

Tibbiy profilaktika va jamoat salomatligi fakulteti

60910400 -Tibbiy-profilaktika ishi

Fan nomi:	Hayot faoliyati xavfsizligi. Fuqaro muxofazasi
Fan turi:	Tanlov fan
Fan kodi:	HFXFM2303
Yil:	2025/2026
Semestr:	3-4
Ta'lim shakli:	kunduzgi
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	60
Ma'ruza	8
Amaliy mashg'ulotlar	22
Laboratoriya mashg'ulotlari	-
Seminar	-
Mustaqil ta'lim	30
Kredit miqdori:	2,0
Baholash shakli:	Sinov – 0
Fan tili:	o'zbek, rus va ingliz

Fan maqsadi (FM)	
FM1	Talabalarda hozirgi davrda sodir bo'layotgan tabiiy, texnogen va ekologik tUSDagi favqulodda vaziyatlarning aholi sog'ligiga, xalq xo'jaligi ob'ektlariga, davlatning iqtisodiyotiga ta'sirini; radiatsion, kimyoviy qidiruv va dozimetrik asboblarni tuzilishini; jabrlangan aholiga o'z vaqtida turli xildagi tibbiy yordamni ko'rsatishni; davolash muassasalarni va tibbiyot xodimlarini doimiy shay holatda bo'lishini; yakka va umumiy muhofazalanish vositalarni tushuntirish
Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar	
1.	Biologiya
2.	Tibbiy kimyo
3.	Biofizika
4.	Fiziologiya

Ta'lim natijalari (TN)	
	Bilim jihatidan:
TN1	UJS.1. Aholi salomatligi - uni o'rganish usullari, ijtimoiy-gigienik ahamiyati, ijtimoiy-gigienik va ekologik omillar hamda turmush tarzining aholi salomatligini shakllanishidagi tutgan o'rnini bilish va baholash ko'nikmalariga ega bo'lish.
	Shaxslararo muloqot va kommunikatsiya (ShM)
TN2	Sh.M.2. Ish faoliyatida doimiy tarzda etika me'yorlariga rioya qilish
TN3	Sh.M.4. Jamoada, hamkasblar bilan, boshqa yo'nalishdagi mutaxassislar bilan muloqot qilganda ShM ko'nikmalarini qo'llash
	Etika va empatiya (EE)
TN4	JEE.1. Jinsi, yoshi, millati, madaniyati, dini, nogironligi, ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli va boshqalardan qat'i nazar, teng, xolis munosabatni va hurmatni namoyish etish
TN5	EE.2. Insonparvarlik, empatiya, hamdardlik, sezgirlik hamda bemorlar va ularning qonuniy vakillariga nisbatan hurmat ko'rsatish.
	Shaxsiy rivojlanish (ShR)
TN6	ShR.3. Odob-ahloq me'yorlarini bilish, stressni boshqara olish, qaror qabul qilish, o'z imidji ustida ishlash hamda nizoli holatlarni boshqara olish
	Uzluksiz kasbiy rivojlanish (UKR)
TN7	UKR.2. Shaxsiy ehtiyojga ko'ra malakasini oshirish orqali ish samaradorligini oshirish uchun maqsad va strategiyalarni ishlab chiqish
TN8	UKR.3. O'z bilimi va ko'nikmalarini uzluksiz oshirib borish
	Radiatsion gigiena sohasida (RG)
TN9	RG.6. Radiatsion avariya, turlari va ularning oqibatlarini bartaraf etishga doir tadbirlarni ishlab chiqish ko'nikmalarga ega bo'lish
	Harbiy gigiena sohasida (XG)
TN10	XG.2. Qo'shinlarni joylashishi, dala sharoitlarida qo'shinlarning suv ta'minoti va sifatini gigienik nazorati, harbiy xizmatchilarni ovqatlanishi ustidan sanitariya nazorati o'tkazish ko'nikmalarga ega bo'lish

Fan mazmuni	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)	
M1	Hayot faoliyati xavfsizligini nazariy asoslari.
M2	Inson va atrof-muhit
M3	Tabiiy xavfli va zararli omillarning insonga va atrof muhitga tasiri hamda ulardan himoyalash
M4	Bakteriologik(biologik) vositalar

Mashg'ulotlar shakli: amaliy mashg'ulot (A)	
A1	Fuqaro muhofazasi tibbiyot xizmati, vazifasi, tashkiliy tamoyillar
A2	Ommaviy qirg'in qurollarining tasnifi. Jabrlanish o'chog'ining tibbiy taktik tavsifi. Yo'qotishlar. Yadroviy qurol. Trotil ekvi-valenti. Yadroviy portlash omillari

A3	To‘lqin zarbi. Jabrlanish zonalari tavsifi. Yorumlik ajralishi. O‘tuvchi nurlar
A4	Favqulotda vaziyatni baholash. Radiatsion holat. Radioaktiv zararlanish manbaalari. Zonalar tavsifi
A5	Dozimetriya metodlari. Dozimetrik asboblarni tasnifi
A6	Kimyoviy qurol. Zaxarli moddalarning tasnifi. Kimyoviy vaziyatni baholash
A7	Tabiiy, texnogen, ekologik va ijtimoiy tushdagi favqulotda vaziyatlarda
A8	Favqulotda vaziyatda aholini muhofaza qilish. Jamoa himoya vositalari
A9	Shaxsiy himoya vositalari. Maxsus himoya vositalari. Shaxsiy tibbiy vositalar va ulardan foydalanish
A10	Favqulotda vaziyat xavfi tug‘ilganda va sodir bo‘lganda aholini evakuatsiya qilish
A11	Shikastlangan o‘choqlarda tibbiy yordamni tashkil qilish

Mustaqil ta’lim (MT)		soat
1	Hayot faoliyati xavfsizligi, fuqaro muxofazasini ta’minlash asoslari. Ishlab chiqarish muhitida inson omili	2
2	Ishlab chiqarishda mehnat xavfsizligini ta’minlash psixologiyasi. Ishlab chiqarishda muqobil muhitni ta’minlash	2
3	FMTXning har bir davrda faoliyat xususiyati, asosiy tashkiliy tamoyillari	2
4	Terrorizm va aholi muhofazasi	2
5	Fuqarolar muhofazasi tibbiy xizmatining tashkiliy tuzilishi	2
6	Tabiiy ofatlar va ularning oqibatlari	2
7	Yong‘in xavfsizligi asoslari	2
8	Aholining tabiiy ofatlar, katta falokatlar va talafotlarda tibbiy jihatdan ta’minlanishini tashkil etish	2
9	Yadro qurollar turi va ko‘llanish usullari to‘g‘risida tushuncha. Yadro o‘choqlari tavsifi	2
10	Kimyoviy qurol, uni qo‘llash usullari va ZM tavsifi	2
11	Aholini ommaviy qirg‘in qurollardan himoya qilish	2
12	Tibbiy muassasalarni ko‘chirish	2
13	Shaxsiy himoyalarni vositalari. Shaxsiy tibbiy himoya vositalari	2
14	Shikastlangan aholini davolash-ko‘chirish jihatidan ta’minlash. Tibbiy muassasalarni ko‘chirish	2
15	Ishlab chiqarishda mehnat xavfsizligini ta’minlash psixologiyasi. Ishlab chiqarishda muqobil muhitni ta’minlash	2
	Jami	30

Asosiy adabiyotlar	
1	Ermatov N.J., Xayitov J.B., Ortiqov B.B. Hayot faoliyati xavfsizligi. Fuqaro muhofazasi. Darslik. “Fan ziyo nashriyoti” 2025y.
2	Рустамова Х.Е., Махсумов М.Дж., Туймачев Ў.А. Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги. фуқаро муҳофазаси. Darslik. 2018y.
3	Рустамова Х.Е., Махсумов М.Дж., Туймачев Ў.А. Фуқаро муҳофазаси ва фуқаро муҳофазаси тибийот хизмати. О’quv qo’llanma. 2018y.
4	“Fuqaro muxofazasi to’g’risida” O’zbekiston Respublikasi Qonuni. 2000 yil 26 may
5	Favqulodda vaziyatdan muxofaza qilishning xuquqiy asoslari. O’RFVV. Fuqaro muhofazasi instituti. Toshkent-2000.
6	Xasanov U. Favqulotda vaziyatlar va fuqaro muhofazasi. T. 2011 y.
7	Saidov B.M., Xabibullayeva V.N., Saidov B.B., Ishxo’jayeva V.B., Hakimjonova V.B., Saidova Sh.B. “Fuqarolar muhofazasi va uning tibbiy xizmati” -Toshkent, 2006 y.
Qo’shimcha adabiyotlar	
1	Saidov B.M., Xabibullayeva V.N., Saidov B.B., Ishxo’jayeva V.B., Hakimjonova V.B., Saidova Sh.B. “Fuqarolar muhofazasi va uning tibbiy xizmati” -Toshkent, 2006 y.
2	Основы организации защиты населения и территории чрезвычайных ситуаций мирного и военного времени. А.В.Матвеев, А.И.Коваленко. Санкт-Петербург – 2007.
3	Завьялов В.Н. “Гражданская оборона” -Москва, Медицина 1989г
4	Nazarov O. A. “Favqulodda vaziyatlarda tibbiyot xizmati” ” -Toshkent, 2003y.
5	Muxiddinov R.U., Tojibayev N.S. “Favqulodda vaziyatlarda tibbiy yordam ko’rsatish”-Namangan, 2002y.
6	Tojiyev M.X., Ilxomov M., Ne’matov I. “Favquloddagi vaziyatlar va fuqaro muhofazasi” darsligi. Toshkent, 2002y.
7	Tojiyev M.X., Ilxomov M.X. “Tabiiy ofatlar va insonlar muhofazasi”.Toshkent. TMI, 2001y.
8	Uchebnaya rekomendatsiya - Pamyatka dlya slushateley po voprosam grajdanskoy zaщity. Toshkent, ООО “UPAK”, 2000y.
9	Salomova F.I., Ponomareva L.A. va hammualliflar “Radiatsion gigiyena”

Talabaning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

100 ballik tizim	5 ballik tizim	Ball olish uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim
90-100	5	<p>-fanning mohiyati va mazmunini to'liq yoritma olsa;</p> <p>-fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiylik va mantiqiylik saqlanib, ilmiy xatolik va chalkashliklarga yo'l qo'ymas;</p> <p>-fan bo'yicha mavzu materiallarining nazariy yoki amaliy ahamiyati haqida aniq tasavvurga ega bo'lsa;</p> <p>-fan doirasida mustaqil erkin fikrlash qobiliyatini namoyon eta olsa;</p> <p>-berilgan savollarga aniq va lo'nda javob bera olsa;</p> <p>-mustaqil topshiriqlarni to'liq va aniq bajargan bo'lsa;</p> <p>- o'rganilayotgan favqulodda va hayot uchun xavfli ekstremal jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish;</p> <p>-favqulodda vaziyatlarga oid tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish;</p> <p>-o'rganilayotgan tabiiy va texnogen favqulodda vaziyatlarga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to'la va to'g'ri baho berish;</p> <p>-tahlil natijalari asosida vaziyatga to'g'ri va xolis baho berish;</p> <p>-o'rganilayotgan tabiiy, texnogen, ekologik favqulodda vaziyatlar va ishlab chiqarishdagi shikastlanishlar to'g'risida tasavvurga ega bo'lish;</p> <p>-o'rganilayotgan favqulodda vaziyatlarni va shoshilinch terminal vaziyatlarni to'g'ri va aniq tahlil etish, tegishli qarorlar qabul qilish hamda birinchi yordam ko'rsatish usullarini bilish va amalda qo'llay olish.</p> <p>-nazariy bilimlarni turli vaziyatda qo'llay olish;</p> <p>-tizimli yondashish, uzviylikka amal qilgan bo'lsa.</p>
70-89.9	4	<p>-fanning mohiyati va mazmunini tushungan, fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiy va mantiqiy chalkashliklarga yo'l qo'ymas;</p> <p>-fanning mazmunini amaliy ahamiyatini tushungan bo'lsa;</p>

		<p>-o‘rganilayotgan favqulodda va hayot uchun xavfli ekstremal jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish;</p> <p>-favqulodda vaziyatlarga oid tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish;</p> <p>-o‘rganilayotgan tabiiy va texnogen favqulodda vaziyatlarga ta‘sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to‘la va to‘g‘ri baho berish;</p> <p>-o‘rganilayotgan tabiiy, texnogen, ekologik favqulodda vaziyatlar va ishlab chiqarishdagi shikastlanishlar to‘g‘risida tasavvurga ega bo‘lish;</p> <p>-o‘rganilayotgan favqulodda vaziyatlarni va shoshilinch terminal vaziyatlarni to‘g‘ri va aniq tahlil etish, tegishli qarorlar qabul qilish hamda birinchi yordam ko‘rsatish usullarini bilish va amalda qo‘llay olish</p> <p>-fan bo‘yicha berilgan vazifa va topshiriqlarni o‘quv dasturi doirida bajarsa;</p> <p>-fan bo‘yicha berilgan savollarga to‘g‘ri javob bera olsa;</p> <p>-fan bo‘yicha konspektini puxta shakllantirgan bo‘lsa;</p> <p>-fan bo‘yicha mustaqil topshiriqlarni to‘liq bajargan bo‘lsa;</p> <p>-barcha amaliy ko‘nikma va malakalarni o‘zlashtirishga xarakt qilgan bo‘lsa;</p>
60-69,9	3	<p>-fan haqida umumiy tushunchaga ega bo‘lsa;</p> <p>-fandagi mavzularni tor doirada yoritib, bayon qilishda ayrim chalkashliklarga yo‘l qo‘yilsa;</p> <p>-bayon qilish ravon bo‘lmasa;</p> <p>-fan bo‘yicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa;</p> <p>-fan bo‘yicha matn puxta shakllantirilmagan bo‘lsa.</p>
0-59,9	2	<p>-fan bo‘yicha mashg‘ulotlarga tayorgarlik ko‘rilmagan bo‘lsa;</p> <p>-fan bo‘yicha mashg‘ulotlarga doir hech qanday tasavvurga ega bo‘lmasa;</p> <p>-fan bo‘yicha matnlarni boshqalardan ko‘chirib olganligi sezilib tursa;</p> <p>-fan bo‘yicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yo‘l qo‘yilgan bo‘lsa;</p> <p>-fanga doir berilgan savollarga javob olinmasa;</p> <p>-fanni bilmasa.</p>

Fan o‘qituvchisi to‘g‘risida ma’lumot

Mualliflar:	N.J.Ermatov, t.f.d., professor B.B.Ortiqov PhD, katta o‘qituvchi
E-mail:	bobomurodortiqov89@gmail.com
Tashkilot:	TDTU, Bolalar, o‘smirlar va ovqatlanish gigiyenasi kafedrasini
Taqrizchilar:	t.f.d, dotsent N.O.Ahmadaliyeva t.f.n., dotsent G.M.Israilova

Mazkur Sillabus Toshkent davlat tibbiyot universiteti o‘quv-uslubiy kengashining 05.06.2025 yil 1328-sonli yig‘ilish bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur Sillabus “Bolalar, o‘smirlar va ovqatlanish gigiyenasi” kafedrasining 28.08.2025 yil 1-sonli yig‘ilish bayoni bilan ma’qullangan.

O‘quv-uslubiy departament boshlig‘i

F.X.Azizova

Fakultet dekanlari:

F.I.Salomova

Kafedra mudiri

N.J.Ermatov